

Wiosenne ptaki

Wiosna to niewątpliwie czas na który większość z Nas z upragnieniem czeka. Długie zimowe wieczory, niskie temperatury oraz brak słońca sprawiają, że jest to ciężki okres dla większości ludzi żyjących w strefie klimatu umiarkowanego. Pierwszy dzień wiosny, obchodzony jest w dniu równonocy wiosennej, który najczęściej przypada na dzień 21. marca. Po tej dacie z każdym dniem dzień staje się dłuższy, a noc krótsza, słońce coraz częściej wychyla się za grubego kożucha chmur, coraz częściej też usłyszeć można ptasie śpiewy. Wiosna to również czas powrotów ptaków z zimowisk i zapowiedz nadchodzących zmian. Najłatwiej jest zaobserwować powroty tych większych m. in. gęsi, żurawi oraz bocianów, lecących utartymi od lat szlakami wędrownymi, formujących przy tym charakterystyczne tzw. klucze.

Dla wielu z nas to właśnie **jaskółka** jest najczęściej kojarzy się z nadejściem wiosny, chociaż przysłowie mówi, że „jedna jaskółka wiosny nie czyni”, to właśnie powrót tych ptaków sygnalizował wiosenne ocieplenie. Już w starożytności obchodzono rytuał wiosenny w czasie pojawienia się pierwszych jaskółek, co miało zapewnić obfite plony. Również w Polsce wierzono w nadprzyrodzoną ich moc. Z nadejściem wiosny wypatrywano jaskółek, a kto pierwszy ją ujrział miał zapewnione szczęście przez cały rok. Ten niewielki ptak przylatuje do Polski w połowie kwietnia, a odlatuje od sierpnia do września. Łatwo go poznać po smukłym ciele, długich, wąskich, zaostzonych skrzydłach i rozwidlonych ogonach, których zewnętrzne sterówki są często silnie wydłużone.

Tylko nieliczni wiedzą, że pierwszym zwiastunem wiosny są małe ptaszki – **skowronki**, zamieszkujące pola oraz łąki. Ich migracja wiosenna rozpoczyna się z pierwszymi dniami marca. Ptaki grupują się wówczas w duże, liczące po kilkadziesiąt osobników stada. Niekiedy przylatują już w końcowych dniach lutego. Ten niewielki ptak to przede wszystkim symbol świtu, a ich poranny śpiew to znak dla rolnika, że trzeba zacząć obrządek w gospodarstwie. Od wielu lat związany z pracą na roli, wierzono, że Bóg stworzył go, aby swoim pięknym śpiewem umilał rolnikowi trudną i ciężką pracę. Większość skowronków charakteryzują się brązowym upierzeniem.

Kukułka chociaż na nasze ziemie ptak ten przylatuje dopiero pod koniec kwietnia, to w wielu krajach uznawany jest za zwiastun nadchodzącej wiosny. Jest ptakiem wielkości gołębia domowego żyjącym w lasach i zagajnikach, bardzo płochliwym. W tradycji ludowej wierzono, że nie odlatuje do ciepłych krajów, ale na zimę zamienia się w

krogulca. Przypisywano jej umiejętności wróżbiarskie. Wierzono, że potrafi ona wywieszczyć bogactwo, ale tylko tym, co już mieli pełną kieszeń. Przy pierwszym kukaniu należało porachować pieniądze w trzosie, aby cały rok trzymały się człowieka. W starożytnej Grecji kukanie kukułki zwiastowało deszcz. Z kukania panna mogła też wywróżyć, ile lat pozostało jej do zamążpójścia.

Szpak jest dość liczny gatunkiem występującym w Polsce. Bardzo pospolity w parkach oraz ogrodach. Przylatuje w lutym lub w marcu, odlatuje zaś od sierpnia do października. Charakteryzuje się czarnym ubarwieniem z fioletowym połyskiem na piersi oraz zielonkawym na głowie i gardzieli. Nakrapiany na całym ciele. Dzięki szczególnym umiejętnościom, potrafi naśladować (przedrzeźniać) śpiew innych ptaków, a nawet gwizdanie człowieka.

Nieco większy od szpaka jest **dudek**, przylatujący do Naszego kraju w kwietniu a odlatujący we wrześniu. Bardzo chętnie przebywa w drzewostanach liściastych, na skrajach lasów oraz w pobliżu łąk i pastwisk. Charakteryzuje się jednakowym ubarwieniem obu płci. Na głowie posiada brązowy czub z czarnymi końcówkami, rdzawo brązową głowę oraz szyję, ciemnym brzuchem z podłużnymi pasmami. Grzbiet oraz skrzydła czarne z żółtobiałymi paskami.

Zięba jest ptakiem wielkości wróbla domowego. Upierzenie obydwu płci jest różne. Samiec ma szczyt głowy szaroniebieski, czoło czarne a grzbiet, boki ciała oraz brzuch czerwobrzązowe. Skrzydła są czarne z dwoma pasami: szerszym białym oraz węższym kremowym. Również ogon ma barwę czarną. Na końcach piór brzegowych znajdują się plamki. W przypadku samicy grzbiet jest oliwkowo-brązowy a brzuch jasnobrzązowy. Ptaki te chętnie przebywają na terenie lasów oraz parków.

Słowik nieco większy od wróbla domowego. Charakteryzuje się szarobrzązowym ubarwieniem grzbietowej strony ciała oraz szarozółtą spodnią. Przylatuje do Polski w drugiej połowie kwietnia a odlatuje w sierpniu. Zamieszkuje tereny lasów liściastych, głównie na ich skraju a także w parkach, sadach ogrodach oraz cmentarzach. Szczególnie w tych miejscach gdzie występują bujne zarośla.

Jedynym gatunkiem migrującym kuraków polnych występujących na terenie kraju jest **przepiórka polna**. Ptak o niewielkich rozmiarach, zasiedlający otwarte tereny rolnicze, doliny rzek, niekiedy obrzeża miast oraz lotnisk. Przylatuje w okresie kwietnia i maja, a opuszczają kraj we wrześniu. Migruje pojedynczo lub w małych grupkach do 40 osobników podczas nocy.

Najbardziej znanym i lubianym ptakiem powracającym wiosną jest niewątpliwie **bocian biały**, którego cechami charakterystycznymi jest biało-czarny tułów, długie czerwone nogi, długa szyja i długi czerwony dziób. Ze względu na duże rozmiary, zjadanie szkodników i gniazdowanie w pobliżu siedzib ludzkich i na dachach domostw bocian biały pełni ważną funkcję w kulturze i folklorze. Przylatuje z początkiem marca. Choć dawniej uważano, że ich przylot powinien przypaść na dzień 25 marca (Święto

Zwiastowania Matki Boskiej). Bociany odlatują jesienią (koniec sierpnia i wrzesień). Z ptakiem tym związanych jest kilka wierzeń. Jeśli pierwszego ptaka dostrzeżono w powietrzu, był to znak powodzenia w pracy. Natomiast jeżeli będzie stał, na gnieździe lub na łące, wtedy pomyślność gdzieś się zatrzyma i do nas nie dotrze. Obecność tych ptaków, a zwłaszcza ich gniazd na domostwach było szczególnie ważne dla domowników. Wierząco bowiem, że chronią one przed pożarem. Ponadto jest symbolem płodności, oznaką zamążpójścia, wróżyły przyszłość.

Większy od bociana **żuraw** - ptak o smukłej, wyprostowanej sylwetce, z charakterystycznym zwisającym w kształcie pióropusza ogonie, poruszający się majestatycznie. Wiosenny przylot żurawi do Polski w ostatnim dwudziestolecu następuje coraz wcześniej. Pierwsze stada powracających z zimowisk żurawi pojawiają się po 20 stycznia (Dolny Śląsk). Przelot wiosenny trwa do pierwszej dekady maja. Podczas przelotów wydają charakterystyczne dźwięki tzw. klangor, odnajmując wiosenne siewy i jesienne zbiory

Zamieszkuje rozległe bagna, wrzosowiska i torfowiska położone nad jeziorami i starorzeczami z dale od siedzib ludzkich. **Gęś gęgawa** jest jedynym gatunkiem gęsi gniazdującym na terenie Polski. Dawniej gatunek ten preferował duże, zarośnięte trzciną mało odwiedzane przez człowieka zbiorniki wodne lub niedostępne bagna. Z czasem jednak przyzwyczał się do obecności człowieka i coraz częściej można go spotkać na stawach rybnych, torfiakach i innych zbiornikach antropogenicznych. Jedynym warunkiem obecności jest możliwość zbudowania gniazda w odpowiednio szerokim pasie gęstej roślinności. Upierzenie obu płci jest podobne, utrzymane w odcieniach szaro-popielatych, z obfitym podbiciem puchowym. Grzbiet ciała nieco ciemniejszy, z brunatnym odcieniem. Na grzbiecie i pokrywach skrzydłowych charakterystyczne białawe obwódki piór układają się w nieregularne faliste linie. Na białoszarym brzuchu ciemne pręgowanie. Przelot wiosenny następuje w okresie marca-lutego i zależy od czynników pogodowych, w tym od surowości zimy. Odlot odbywa się stopniowo od września do grudnia. Największe nasilenie obserwuje się pomiędzy drugą połową października a pierwszą połową listopada. Jesienią (październik - listopad) gęgawy gniazdujące w Polsce w północnej części przelatują do Hiszpanii.

Gęś zbożowa w Polsce występuje na terenie całego kraju, choć nie gniazduje. Trasy migracji obejmują najczęściej północną i zachodnią część kraju. Ptaki wędrują w ciągu dnia i nocy w stadach liczących kilkanaście - kilkadziesiąt osobników, formując charakterystyczny klucz w kształcie litery V lub skośnej linii. Przelot pierwszych stad rozpoczyna się w drugiej połowie września. Przylot wiosenny rozpoczyna się w lutym i trwa do kwietnia, szczyt tych migracji przypada na początek marca. Preferuje siedliska w pobliżu strumieni, jezior oraz mokradeł w strefie tundry i północnej tajgi. Jest nieco mniejsza od gęsi gęgawy. Barwa upierzenia utrzymana w tonacji brązowo-popielatej. Głowa i szyja bardzo ciemne. Grzbiet jaśniejszy i pręgowany. Brzuch biały, bez plam, boki ciała ciemnoszare, pręgowane. Dziób koloru pomarańczowego z czarnym końcem i nasadą.

Gęś białoczerna intensywny przelot wiosenny rozpoczyna się w marcu i kończy w maju, głównie nad północną częścią kraju. W południowej Polsce przelot jest mało obfity, a w wielu miejscach południowo-wschodniej części kraju pojawiają się sporadycznie. Przelot jesienny bardziej obfity niż wiosenny, rozpoczyna się we wrześniu i trwa do grudnia. Pierwsze ptaki pojawiają się na początku września. Upierzenie utrzymane w tonacji brązowej. W dolnej partii piersi i brzucha poprzeczne czarne pręgowanie. Dziób i nogi pomarańczowoczerwone. Wokół dzioba widoczna jest biała plama sięgająca aż na czoło.

Podsumowanie

Wśród wielu ptaków wracających do Polski wiosną, najłatwiej zaobserwować przyloty tych największych. Widowiskowe przeloty ptaków, zwłaszcza wielkich stad gęsi, przyciągają co roku wielu miłośników przyrody, turystów, fotografików. Czasem jednak warto usiąść, poobserwować i posłuchać obecności tych najmniejszych, które również zwiastują nadejście wiosny.

Piśmiennictwo

1. Bocian biały <http://natura2000.gdos.gov.pl/uploads/download/571>
2. <http://teatrnn.pl/leksykon/node/4197#2>
3. Okarma H., Tomek A., 2008. Łowiectwo. Wyd. H20.
4. Perrins Ch., 2010. Wielka encyklopedia ptaków. Wyd. BUCHMANN
5. Vilček F., 1987. Ptaki. Wyd. Sport i Turystyka. Warszawa.
6. Wielki Słownik Języka Polskiego
<http://sjp.pwn.pl/slowniki/Wielki-s%C5%82ownik-j%C4%99zyka-polskiego.html>
7. Wnuk A., Łukasiewicz M., Mroczek-Sosnowska N., Siennicka A., 2014. Gęsi- smakowita przygoda na łowiskach. Polskie drobiarstwo. 4: 70 -74.
8. Żuraw <http://natura2000.gdos.gov.pl/uploads/download/623>